

PATAKI MÁRTA

A CSALÁDON BELÜLI ERŐSZAK ALAKULÁSA AZ ÖLÉSI CSELEKMÉNYEK TEKINTETÉBEN 1982 ÉS 1995 KÖZÖTT A TATABÁNYAI MEGYEI BÍRÓSÁG GYAKORLATÁBAN

BEVEZETÉS

*„A bántalmazási folyamat megismerhető.
Ennél fogva felismerhető, megakadályozható,
határozott beavatkozással megállítható.
Felismerheti a szerelmes nő és kimondhatja –
még idejében –, hogy ő nem ilyen szerelmet érdemel.
Hogy ilyen „szerelmet” senki nem érdemel.”¹*

A dolgozat céljával első sorban azt tűztem ki, hogy bemutassam a gazdasági válság hatásait a családon belüli erőszakos emberölési cselekményekre vonatkozóan, hiszen ma is válságban élünk, ma is egyre magasabb a munkanélküliség aránya, pontosan úgy, mint a dolgozatban vizsgált időszakban, akkor mikor a Tatabányai térségnek oly fontos, - a gazdasági, kulturális élet megteremtőjét e tájakon – a Tatabányai szénbányákat bezárták és ezzel több ezer munkás veszítette el állását. A dolgozat elején igyekeztem meghatározni mi is az a családon belüli erőszak, továbbá, hogy milyen problémák övezik ezen témát. Mivel a definiálása még most is nehézségekbe ütközik, nincs egységes fogalom, ezért ismertető jegyein keresztül mutatom be és határozom meg a családon belüli erőszak típusait. Fontosnak tartom áttekinteni a szabályozását is, mivel már régóta jelen van társadalmunkban ez a jelenség, bár az egyes korszakok alatt megfigyelhető, hogy ezen bűncselekmény fogalom körébe tartozó cselekmények köre még nem olyan tág, mint ma, de jelen volt, jelen van és sajnos jelen lesz, amíg az államnak, a társadalomnak az a hozzá állása, hogy ez a jelenség magánügy és nincs közük hozzá. A dolgozat további részében bemutatásra kerül, hogyan és mikor alakult ki a szénbánya a tatabányai térségben és mit is jelentett az ott élő embereknek, kiemelem azon tényezőit a szénbányáknak, melyek e terület virágzását elindították és végül válságának okozójává váltak. Végezetül pedig, a megvizsgált időszak adatai alapján elemzem a térségben az egyes bűncselekmények alakulását, melyek a családon belüli erőszak fogalom körébe tartoznak. Több kategóriába soroltam az egyes bűncselekményeket és e csoportok szerint vizsgáltam meg előfordulásukat az adott időszakban, továbbá példaként említettem azon áldozatok történetét akikét a bírósági határozatokból ismerhettem meg. Ezzel a dolgozattal ugyanis szeretném felhívni a figyelmet arra, hogy a válság okozta hatások, a munkanélküliség növekedése befolyással bír a családon belüli erőszak alakulására, annak nagyobb számban történő előfordulására, fontos, hogy felismerjük, és ne magánügyként kezeljük, hanem segítsünk azoknak, akiket valamelyik hozzátartozója bántalmaz.

1. A CSALÁDON BELÜLI ERŐSZAK FOGALMI ÉS TÖRTÉNETI ÁTTEKINTÉSE

Jelen korunk egyik jelentős társadalmi problémáját képezik a családi relációban elkövetett erőszakos cselekmények, tehát a családon belüli erőszak. Ezt támasztja alá az a népi kezdeményezés is, amely kérte az országgyűlési képviselőket, hogy önálló tényállásként szerepeljen a Büntető törvénykönyvben a családon belüli erőszak bűncselekménye. Ebben a fejezetben szeretném feltárni azon problémákat, amelyek a családon belüli erőszak témáját övezik, valamint a későbbiekben egy történeti áttekintést szeretnék adni a szabályozásának alakulásáról.

Még napjainkban is nehézségekbe ütközünk, ha definiálni szeretnénk a családon belüli erőszakot, a fogalom meghatározásának egyik fő problémája, hogy vita tárgyát képezi, hogy már az egyszeri elkövetés is vagy csak a többször tanúsított magatartás felel meg ezen bűncselekménynek, ezért azon személyek, akik ezzel a cselekménnyel foglalkoznak csak az ismertető jegyei alapján ismerhetik fel a jelenséget. Az Országos Rendőrfőkapitány utasításában az alábbiak szerint foglalta össze a jelenség ismérveit: „*családon belüli erőszak: az egy háztartásban élő személyek, illetőleg a Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény (a továbbiakban: Btk.) 137. §-ának 6. pontjában meghatározott hozzátartozók, a volt házastársak, illetve volt*

¹ MORVAI KRISZTINA: *Terror a családban, A feleségbántalmazás és a jog*, 1998, Kossuth Kiadó, Budapest, 6.o.

*élettársak (partnerek), valamint az intézményes ellátás keretében életvitelszerűen együtt élő személyek között megvalósuló, vagy őket a felsorolt személyek cselekménye által érintő alábbi bűncselekmények: emberölés (Btk. 166. §), erős felindulásban elkövetett emberölés (Btk. 167. §), ..., magzatelhajtás (Btk. 169. § (2) bekezdésének b) pontja), testi sértés (Btk. 170. §), gondozás elmulasztása (Btk. 173. §), ...*² Ezen erőszak típusnak egyik eleme, hogy az erőszaktevő és a bántalmazott ismerik egymást, míg a másik elemét, azaz a családi jellegét az elkövető és az áldozat közötti intim viszony, közeli bensőséges kapcsolat fennállása adja. Ebből következően családi viszonyoknak kell tekinteni a párkapcsolati, szülő-gyermek relációt és más egyéb kapcsolatban élő személyek viszonyát. Ezekben a viszonyokon belül „*hagyományosan a családon belüli erőszaknak ötféle fajtáját szokás elkülöníteni: a szóbeli, a lelki, a testi, a szexuális és a gazdasági (anyagi) erőszakot.*”³

Szóbeli (verbális) erőszak olyan magatartás, mely során a sértettet az elkövető sértegeti, esetleg gúnyolódik rajta, veréssel illetve bántalmazással fenyegeti. Míg a lelki erőszak estén az alapvető érzelmi igényeket vonja meg az áldozattól, e körbe tartozik a sértett önbizalmának lerombolása és az állandó ellenőrzés is. Testi (fizikai) erőszak estén az elkövető magatartása a fizikai bántalmazás széles skáláján mozoghat, ide tartozik a lökdösés, pofozás, rugdosás, fojtogatás, megkötözés, bezárás, harapás, égetés. A családon belüli erőszak ezen fajtája könnyű testi sértéstől kezdve a súlyosabb esteket is lefedi. A szexuális erőszak viszont egy szűkebb elkövetési magatartást fed csak le, itt az elkövető nem kívánt szexuális tevékenységre kényszerítheti a sértettet, ide sorolható a nemi erőszak, a szexuális aktussal való megalázás vagy fájdalomkeltés, tárgyvaló nemi erőszak, prostitúcióra kényszerítés, fogamzásgátlás akadályozása illetve kényszerítése és a terhességre vagy éppen annak ellenkezőjére, az abortuszra erőszakkal való rábírás. Az ötödik típusa a gazdasági erőszak, amely anyagi függésben tartás, a munkától való eltiltás, esetleg a napi kiadások pontos elszámoltatása.⁴ Ebből is következik, hogy a családon belüli erőszaknak gyakran olyan személyek az áldozatai, akik valamilyen formában kiszolgáltatottak az erőszaktevőnek. Bár nem csak nők az áldozatok, gyermekek és férfiak is kerülhetnek a bántalmazott helyzetébe, mégis nagyobb százalékban lesznek nők családon belül férfiak áldozatai, mint fordítva. A nők védelme érdekében a *Nők elleni erőszak megszüntetéséről* szóló ENSZ Nyilatkozat 1993-ban határozta meg a nők elleni erőszak definícióját: „*A nők elleni erőszak bármely olyan, a nőket nemük miatt érő erőszakos cselekmény, mely testi, szexuális vagy lelki sérülést, kárt vagy sérelmet okoz vagy okozhat nőknek, beleértve az e fajta tettekkel való fenyegetést, valamint a kényszerítést és a szabadságtól való önkényes megfosztást, történjen az a közéletben vagy a magánszférában.*”⁵

A családon belüli erőszak már nagyon régóta problémáját képezi társadalmunknak, a családtagok sérelmére elkövetett bűncselekményeket a kezdetektől büntették Magyarországon a kornak valamint a szokásoknak megfelelően. Már Szent István első törvénykönyve is tartalmazza a családon belüli erőszak bűncselekményének tárgykörébe tartozó cselekményeket, ilyen cselekmény volt az a szakasz, amely azokról szól, akik a feleségüket megölik. Ez a szakasz pedig a következőképp írja le a bűncselekményt: „*Ha valaki az ispánok közül megkeménykedvén az ő szívében, lelke idvességével nem gondolván, a mi távol járjon a hívők elméjétől, felesége vérében fertőznék, engesztelje meg az asszony rokonságát ötven tinóval, mint a királyi tanács végezte, és bőjtöljön a kánonok rendelkezése szerint.*”

1. § *Ha pedig valamely jóra való vitéz esik azon vétekbe, adjon a rokonoknak tíz tinót ugyanazon tanácsai végzésből, és bőjtöljön a mint mondtuk.*

2. § *És ha közrendű ember cselekszik azon gonoszságot, békéljen meg öt tinón az atyafiakkal és alázza magát bőjtölésben, mint elől mondatott.*”⁶ Öt követi Könyves Kálmán, kinek törvénykönyvében elsőként rendeli büntetni az apagyilkost és a magzatát megölő asszonyt, mely szakaszok ezen bűncselekményekről a következő formában rendelkeznek: „**1. §** *Végeztük, hogy apagyilkolásokat és egyéb gyilkosságokat, mint említők, ítéljenek meg a püspökök, a kik a bűn és bűnös mivoltához képest, az ő tetszése és a kánonok rende-*

² 32/2007. (OT 26.) ORFK., A dolgozatban felsoroltakon túl: kényszerítés, lelkiismereti és vallásszabadság megsértése, személyi szabadság megsértése, emberrablás, emberkereskedelem, magánlaksértés, visszaélés személyes adattal, levéltitok megsértése, magántitok jogosulatlan megismerése, rágalmozás, becsületsértés, közúti veszélyeztetés, családi állás megváltoztatása, kiskorú elhelyezésének megváltoztatása, kiskorú veszélyeztetése, tartás elmulasztása, a nemi erkölcs elleni bűncselekmények, közveszély okozás, terrorcselekmény, garázdaság, önbíraskodás, visszaélés kábítószerrel, lopás, rablás, zsarolás, rongálás, valamint következő szabálysértések: becsületsértés, magánlaksértés, gyermekkel kol-dulás, veszélyes fenyegetés.

³ NANE Egyesület- Miért marad??? Feleség- és gyerekbántalmazás a családban Hogyan segíthetünk?- Kézikönyv segí-tő foglalkozású szakemberek számára, Budapest, 2006, 11. o.

⁴ <http://www.palfalva.hu/csaladerozsak.htm>

⁵ Declaration on the Elimination of Violence against Women, 1993, Article 1.

⁶ Szent István Király Dekrétomainak Második Könyve - 14. Fejezet azokról szól, a kik feleségüket ölik meg.

lése szerint lássák meg az ilyen gonosz cselekedetet.”⁷ és „A magzatjokat veszítő asszonyok a főesperes előtt vezekeljenek.”⁸. A korábbi szabályozásnak megfelelően Werbőczy Hármaskönyvében is találkozhatunk olyan bűncselekménnyel, mely a családon belüli erőszak tárgykörébe tartozik. A Hármaskönyv főbenjáró ítélettel⁹ büntette a csecsemő-, férj-és szülőgyilkos nőt „5. § Mindazáltal tudnunk kell, hogy az asszonyok és nők ellen is abban az esetben, ha közülök valamelyik a férjét vagy szülőjét avagy saját magzatait gonoszul megöli vagy megöleti (mivelhogy ez hűtlenség vétkének számába esik) épen mint a férfiak ellen, főbenjáró ítéletet kell hozni és kimondani.”¹⁰. Szabályozás terén a Csemegi kódex sem tér el az előbbiektől, itt is találhatunk olyan szakaszokat, amelyek elkövetői a családon belüli erőszak tényállását valósítják meg. Ilyen a „232. § Erőszakos nemi közösülés büntetést követi el, és tíz évig terjedhető fegyházzal büntetendő: ..., 235. § A 232. §-ban meghatározott büntetést: tiztől tizenöt évig, a 233. §-ban meghatározott büntetést pedig: öt évtől tíz évig terjedhető fegyházzal büntetendő:

1. ha az felmenő vagy lemenő ágbeli rokonon, vagy testvéren;

2. ha a tettes gyámságára, gondnokságára, tanítására, nevelésére, felügyeletére, gyógykezelésére vagy gondviselésére bízott személyen követtetett el.”¹¹ szakasz.

Az 1961. évi V. törvény a kezdetekhez képest már szélesebb körben lefedi a családon belüli erőszak egyes cselekményeit ilyen bűncselekmények voltak az „Ifjúság elleni büntett 274. § (1) A kiskorú nevelésére, felügyeletére vagy gondozására köteles az a személy, aki a kiskorú testi, szellemi vagy erkölcsi fejlődését súlyosan veszélyezteti, három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő. (2) Ha súlyosabb büntetést nem valósult meg, ugyanígy büntetendő az a nagykorú személy is, aki kiskorút büntett elkövetésére vagy züllött életmód folytatására rábír vagy rábírn törekszik.”¹² és ekkor kerül be a Büntető törvénykönyvbe a „Tartási kötelezettség elmulasztása 275. § (1) Aki jogszabályon alapuló és végrehajtható hatósági határozatban előírt tartási kötelezettségét önhibájából nem teljesíti, egy évig terjedő szabadságvesztéssel vagy javító-nevelő munkával büntetendő. (2) Ugyanígy büntetendő az is, akit a bíróság jogerős határozattal - bár az apaság megállapítása nélkül - gyermek tartására kötelezett, és ezt a kötelezettségét önhibájából nem teljesíti. (3) A büntetés három évig terjedő szabadságvesztés, ha az elkövető a) visszaeső; b) tartási kötelezettségét munkakerülő, iszákos vagy egyébként züllött életmódja miatt nem teljesítette; c) tartási kötelezettségének elmulasztásával a tartásra jogosítottat súlyos nélkülözésnek tette ki. (4) Nem büntethető a tartási kötelezettség elmulasztása miatt, aki kötelezettségének az elsőfokú ítélet meghozataláig eleget tett.” – büntette. Az 1978. évi IV. törvény teljes mértékben interpretálta az előző Büntető törvénykönyvben foglaltakat.

Bár jelen példák is mutatják, hogy régóta probléma a családon belüli erőszak csak 2012-re sikerült elérni, hogy ez a bűncselekmény önálló tényállás legyen a Büntető törvénykönyvben. Olvashattunk javaslatot arra nézve is, hogy a lelki bántalmazás tényállása is bekerül a büntetendő cselekmények közé, de ezt a javaslatot a jogalkotók elvetették arra hivatkozva, hogy nehezen bizonyítható, de véleményem szerint csak nehezen bizonyítható és nem lehetetlen, hiszen a lelki bántalmazásnak is vannak fizikai tünetei és a mai fejlett orvosi tudomány igenis képez olyan szakembereket, akik képesek ezt az erőszak típust felismerni. A gyermek veszélyeztetése estében ez meg is valósul, igaz hogy a felnőttek esetében nehezebb a bizonyítás és sok visszaélésre is okot adhat, mert a házassági bontóperek alkalmával a felek könnyen hivatkoznak arra, hogy a másik lelkiileg bántalmazta annak érdekében, hogy kedvezőbb helyzetben legyenek a válás során. Így az a véleményem, hogy a lelki bántalmazás büntette csak a súlyosabb, fizikai tüneteket produkáló sértettek esetében lenne helytálló a felnőttek körében. Mivel a családon belüli erőszak kérdése problematikus, egyrészt azért mert nincs egységes fogalom, másrészt még mindig rossz a társadalom hozzáállása és harmadrészt, mint az a Rendőrfőkapitány utasításából is kiténik, rendkívül sok bűncselekményt magába foglal, így nehéz egyetlen szakaszban meghatározni mi is a családon belüli erőszak, és ha sikerül is nem biztos, hogy ki tudja

⁷ Kálmán Király Dekrétomainak Első Könyve - 50. Fejezet azoknak büntetésökről, kik a gyilkost magoknál tartják, továbbá az apagyilkosokról és más ilyenekről.

⁸ Kálmán Király Dekrétomainak Első Könyve - 58. Fejezet a magzatjokat veszítő asszonyokról.

⁹ „Főben járó ítélet: ... lényege a vagylagoság... A kiszabott halálos ítélet végrehajtása helyett a sértett fél dönthetett a vagyoni kiegyezés mellett. A rendelkezésre álló három napban a sértett és az elítélt megállapodhatott a halálbüntetés megváltásában, ekkor a sértő szabadult. Ha a megjelölt terminuson belül nem született megállapodás, a bíró a sértettnek átadta az elítéltet a halálbüntetés végrehajtására. Ha azonban a sértett sem a vagyoni megváltás kérdésében nem tudott megegyezésre jutni, sem a halálos ítéletet nem hajtotta végre, automatikus jószágvesztés következett be.” – MEZEY BARNA (szerk.): Magyar jogtörténet, 2007, Osiris Kiadó, Budapest, 292. o.

¹⁰ WERBŐCZY ISTVÁN: *Tripartitum /Hármaskönyv/*, 1514, Második rész Nemes Magyarország Jogainak és Szokásainak Második Részéről Általában 43. CZIM 5. §.

¹¹ 1878. évi V. törvénycikk a magyar büntetőtörvénykönyv a büntettekről és vétségekről.

¹² 1961.évi V. tv a Magyar Népköztársaság Büntető Törvénykönyvéről.

fejteni a várt hatást. Ezért véleményem szerint nem a Büntető Törvénykönyvben kellene szabályozni. Ahogy Fehér Lenke írta „*Európában hatékony és követendő példaként, a Duluth-modell alapján kialakult és a gyakorlatban is rendkívül hatékonyan működő, osztrák szabályozási modellt szokták felmutatni.*”¹³ Így ezzel a nézettel egyetértve az osztrák modell alkalmazásával hatékonyabban fel lehetne lépni ezen cselekmények elkövetőivel szemben. Az osztrák modell (Duluth- modell): külön törvényben szabályozza a családon belüli erőszak kérdését. Az osztrák reform hangsúlyt fektet a kutatásra és főbb alapelveket is meghatároz, melyek a következők: 1. a családi otthonon belüli erőszak nem magán- vagy családi ügy, hanem közügy; 2. a fenyegetett személyek biztonság iránti igényének megvalósítása elsődleges; 3. a megoldások keresése annak tudatában történik, hogy az ilyen erőszakot nem egyedi helyzet hozza létre, gyökerei magában a kapcsolatban keresendők; 4. a nulla tolerancia igénye; 5. az elkövető felelősségének a hangsúlyozása; 6. a holisztikus és több- intézményi megközelítés szükségessége.¹⁴ Igaz láthatunk példát arra nézve is, hogy a Büntető törvénykönyvben határozzák meg a családon belüli erőszak fogalmát, de véleményem szerint az önálló törvényben való szabályozással megfelelő hangsúlyt kapna a jogalkotó által e bűncselekmény fontossága és így a társadalom, a hatóság hozzáállása is pozitív irányba változna, valamint a már létező segély szervezetek sokkal hatékonyabban tudnának fellépni ezen bűncselekmény ellen. Fontosnak tartom, hogy az osztrák-modell példájára szabályozzuk a kérdést, mert olyan alapelveket fogalmaz meg amiket követni kellene és a jelenlegi Magyarországi rendszer képes lenne jól és hatékonyan működő rendszer képében implementálni.

2. A TATABÁNYAI SZÉN BÁNYÁK TÖRTÉNETE

Mivel ez a dolgozat a családon belüli erőszakos emberölési cselekmények alakulását vizsgálja 1982 és 1995 között indokolta a térséget megrázó esemény a tatabányai szénbányák és bezárásának történetét bemutatni, mely egyik oka a gazdasági válság kialakulásának a térségben. Először azokat a tényezőket vázolom fel, ami miatt nagy jelentőséggel bírt ezen bányák bezárása.

Magyarország a dualizmus idején jelentős változások színtere volt, melyek során létrehozták az egy- séges adó- és mértékrendszert, a szabad tőke- és munkaerő-áramlást, amely felkínálta az akkor még erőtlén magyar gazdaság számára az európai gazdasági életbe való bekapcsolódásának lehetőségét. A változások egyik legsürgetőbb és mégis a legkésőbbi állomása az ipar modernizációja volt, ennek során az ország előnyként tudta alkalmazni az ipari forradalom legújabb vívmányait és ezzel nagyobb fejlődést tudott elérni. Bár az ipari forradalom későn érte el hazánkat az új technikai megoldások alkalmazása jelentősen növelte az ipar teljesítőképességét, ezek közül kiemelkedő a gőzgép alkalmazása, melynek következtében megnőtt a szénkitermelés és ennek következményeként újabb és újabb szénmezők kerültek feltárára, amelyek eredményeként jött létre többek között a Tatabányai és az Ajkai bányauzem is hazánkban. A gyors fejlődést elő segítette az is, hogy hazánk felismerte a vasúthálózat kiépítésének előnyeit, a vasúthálózat 1919-ben volt a leghosszabb, az összes vonalhossz elérte a 22 869 km-t.¹⁵ A vasúthálózat a jó földrajzi fekvésű településeket célozta meg, így került kiépítésre a Bécs-Budapest vonal, melynek vonalán helyezkedik el a Tatabányai szénmedence is.

Az ipar fejlődése szükségessé tette a Vértessomlói terület szénkutatásait újabb szénterületek feltárása reményében, ugyanis a dinamikus ipari fejlődés következtében egyre több szénre volt szükség. 1894-ben a Magyar Általános Kőszénbánya Részvénytársulat (MÁK Rt.) a gr. Eszterházy tatai hitbizománnyal¹⁶ kötött haszonbérleti szerződéssel megszerezte az uradalmi terület szénkutatási és szénkiaknázási jogát, ezzel megkezdődött a tatabányai bányászat és a helyi ipar kialakulása.¹⁷ Az értékes szénvagyonának köszönhetően rohamos fejlődésnek indult a térség továbbá jó földrajzi fekvése lehetővé tette, hogy a bányatelep önálló

¹³ FEHÉR LENKE: Családon belüli erőszak – nemzetközi dokumentumok és gyakorlat, in VIRÁG GYÖRGY (szerk.): *Családi iszonyok - A családi erőszak kriminológiai vizsgálata*, 2005, KJK-KERSZÖV Jogi és Üzleti Kiadó Kft., Budapest, 102. o.

¹⁴ FEHÉR LENKE: i. m. 2005, 102. o.

¹⁵ http://www.huszadikszazad.hu/index.php?apps=treasury&action=cikk&id=85&last_action=company_list, 2012. szeptember 12.

¹⁶ „*A hitbizomány (fideicommissum) olyan elidegeníthetetlen és megterhelhetetlen kötött birtok, amelyet az osztályos atyafiak jóváhagyásával, a király engedélyével hoztak létre és az alapítólevélben meghatározott módon, de mindig csak egy kézen öröklődött.*” – MEZEY Barna (szerk.): *Magyar jogtörténet*, Osiris Kiadó, Budapest, 2007, 137. o.

¹⁷ BENKE ISTVÁN, REMÉNYI VIKTOR (szerk.): *A magyar bányászat évezredek története II. kötet*, 1996, Római Kiadó és Nyomdaipari Bt., Budapest, 419. o.

vasúti megállót kapjon. 1898-ban létrehozták az első villamos erőművet és elsőként bevezetik a bányákban a villamos energia használatát. A MÁK rendelőt

majd kórházat létesített a betegek ellátására, megnyílt az első gyógyszerár, így ezeknek köszönhetően korszakhoz mérten korszerű szociális infrastruktúra épült ki. A fejlesztések eredményeként 1902-ben Tatabányát önálló községé nyilvánították. A tatabányai szénbányákat 1946 elején államosították – ahogy az ország többi bányáját is – működtetésére önálló állami vállalatot hoztak létre. Az államosítást követő időszakban 1947-ben négy település Tatabánya, Bánhida, Felsőgalla és Alsógalla egyesüléséből jött létre Tatabánya városa, ezen rangot a bányászat fontossága miatt és ennek köszönhetően érte el. 1950-ben Komárom megye székhelye lett, de csak 1991-ben szerezte meg a megyei jogú városi rangot.

Majd 1987-ben a régi medencében már csak XII/A akna üzemelt, amit ebben az évben végleg be is zártak és ezzel megszűnt a termelés a tatabányai szénmedencében. A tatabányai szénvállalat a növekvő termelési költségek miatt ellehetetlenült, így 1988-ban a mányi aknát, egy évre rá a nagyegyházi bányát is be kellett zárni. Ekkor még üzemel a Mány I/A akna és megnyitják a Zsigmond aknát is, ezzel a tatabányai bányászat 1994-ig még fenn tud maradni, de 1994-ben kimerül a Zsigmond akna is így végleg megszűnik a tatabányai szénkitermelés.

Az 1989-1990-es politikai és az azt követő gazdasági rendszerváltás egyik vesztese a Tatabányai térség volt, melynek következményeit a mai napig nem heverte ki a tatabányai szénmedence. A térség viszont nem felejté el múltját, még ma is őrzik e foglalkozás hagyományait ugyanis még napjainkban is megtartják évenként a bányásznapokat és működnek a bányászklubok is.

3. A TATABÁNYAI MEGYEI BÍRÓSÁG GYAKORLATA A STATISZTIKA ÉS EGYES JOGESETEI FÉNYÉBEN

Kutatásom során két éves periódusokban vizsgáltam a Tatabányai megyei bíróság gyakorlatában a családon belüli erőszak alakulását 1982 és 1995 között. Vizsgálatom során azért ezt a tizenkét éves periódust választottam, mert a rendszerváltás és az azt megelőző években bezárt bányák okozta válság következtében a munkanélküliség emelkedésével befolyásolta, befolyásolhatta a családon belüli erőszak azon belül is az emberölési cselekmények számát. Fontosnak tartottam a bánya bezárások és a rendszerváltás előtti és utána lévő időszakot is megvizsgálni, annak érdekében, hogy minél pontosabb képet kaphassunk a családon belüli erőszakos cselekmények alakulásáról. A kutatási anyag részét képezte, hogy milyen körülmények befolyásolhatják a családon belüli erőszak alakulását, ennek kapcsán kimutatható, hogy az elkövetők nagy számban maximum nyolc általánost végeztek és sok esetben munkanélküliek vagy alkalmi munkások, tehát lényeges tényező, hogy a megélhetésük nem mindig biztosított. A térségben fontos szerepet játszottak a bányák mivel a lakosság felének adott munkát. A szénbányák bezárásakor több ezer ember veszítette el biztos megélhetését, még 1980-ban a foglalkoztatottak aránya a népesség százalékában 48,2 % volt 1990-ben már csak 43,2 %-ot tett ki¹⁸(lásd. függelék 1. ábra) ennek okán a munkanélküliség növekedése hatással van a családon belüli erőszak fogalom körébe tartozó bűncselekmények elkövetésére. Vizsgálódásom következtében igazoltnak látszik, hogy az anyagi gondok, a megélhetési bizonytalanság befolyásolja ezen bűncselekmények gyakoriságát.

Dolgozatom célja elsősorban a családon belüli erőszak fogalmához kapcsolódó emberölési bűncselekmények előfordulását bemutatni a Tatabányai megyei Bíróság első fokú eljárása során.

4. A CSALÁDON BELÜLI ERŐSZAK ALAKULÁSA A TATABÁNYAI MEGYEI BÍRÓSÁG ELSŐ FOKÚ ELJÁRÁSA SORÁN

Igyekeztem átfogó képet nyújtani a Tatabányai Megyei Bíróságon tárgyalt ügyekről, melyek e témakörbe esnek, ezért különböző kategóriák szerint csoportosítottam őket, többek között a megyei bíróságon első fokon tárgyalt ügyek és azokon belül a védett jogi tárgy fajtája szerinti csoportosításnak megfelelő kategóriákat határoztam meg. Ezen eredményeket a függelékben található ábrában és a fejezetek elején látható táblázatokban foglaltam össze. Ezekon kívül néhány példával próbálom meg érzékeltetni a családon belüli erőszakos emberölési cselekmények alakulását a vizsgált időszak függvényében.

¹⁸ KSH Kiadvány: http://konyvtar.ksh.hu/kiadvanyok/Foglalkoztatottsag_es_munkanelkuliseg/ofa1/main.html, 2012.július. 11.

4.1. Az élet, a testi épség és az egészség elleni bűncselekmények:

Emberölés:

	Emberölés/db									
	férfi					nő				
	1982-1983	1987-1988	1989-1990	1991-1992	1994-1995	1982-1983	1987-1988	1989-1990	1991-1992	1994-1995
emberölés alap esete	1	1	4	3	5	1			1	2
emberölés minősített esete			3	2		1		1		
emberölés gondatlan esete										
jogos védelmi helyzet							1		1	
erős felindulásban elkövetett emberölés büntette	2								1	

Az első és legsúlyosabb élet elleni bűncselekmény, mely a családon belüli erőszak kapcsán a megyei bíróság első fokú eljárásában vizsgálni kell az, az emberölés. A bíróságon tárgyalta emberölési ügyeket alapvetően öt nagy csoportba oszthatjuk, az alapján, hogy az elkövető e bűncselekmény alap esetét, minősített esetét vagy esetlegesen valamely speciális esetét valósítja meg.

A fenti táblázatban azt láthatjuk először, hogy az egyes esetek elkövetői milyen neműek illetve a cselekményük az emberölés mely eseteit fedik le. Vizsgálódásom során megállapításra került, hogy a szénbányák bezárása és a rendszerváltás utáni években növekedett az emberölés büntetetté elkövetése, mely kitűnik a táblázatból is, a férfi elkövetők négy alkalommal követték el az emberölés büntetettét. Majd 1990-től 1994-ig stagnált, végül az 1994 és 1995-ös években csökkenést mutat, de még így is magasabb a vizsgált időszak kezdetén kimutatott számnál (lásd függelék 2. ábra). A vizsgált időszak első két évében az emberölés büntetettét öt esetben állapította meg a Tatabányai Megyei Bíróság, amelyekben az elkövetők valamelyik hozzátartozójuk sérelmére követték el a bűncselekményt.

Fontos megjegyezni, hogy már a vizsgált időszak kezdetén is találkozhatunk az emberölés egyes minősített eseteivel, de nem ez a jellemző az elkövetett cselekményekre. Mégis ki kell emelni ezt az egy esetet 1982-ből, amikor is a nő elkövető az emberölés minősített esetét az előre kitervelten és különös kegyetlenséggel elkövetett emberölés büntetettét valósította meg, mert akkoriban nagy visszhangja volt az elkövetés eszközéül használt cian mérge miatt. Jelen ügy sértette az elkövető veje volt, a vej és az anyósa között régóta rossz volt a viszony, mert az asszony beleszólt a családi életükbe és ennek kapcsán még a házasságuk is megromlott. A vádlott tájékoztatta leányát, hogy a férje bensőséges kapcsolatban áll egy helyi lakosú lánnyal, ekkor a feleség számon kérte férjétől a történeteket, de az tagadta, hogy bármilyen kapcsolatban lenne a lánnyal, arra hivatkozva, hogy csak szóbeszéd az egész. A vádlott ekkor határozta el, hogy megöli a vejét, még pedig úgy hogy megmérgezi, ezért is kereste fel a sértettel állítólagos bensőséges kapcsolatban lévő lányt, aki ekkor egyetemen tanul és hozzáférése van mérgekhez. Ezt kihasználva megkérte a lányt, hogy szerezzen neki valamilyen mérget, mert elszaporodtak a padlásán a patkányok. A vádlott szintén jó viszonyban volt a lánnyal, így az könnyen adott neki és nem is sejtette, hogy mire használja majd a vádlott. A vádlott cian mérget kap pontos leírással arról, hogy milyen mérge és hogyan használja. Az elkövetőnek nem okozott problémát, hogy hogyan is kövesse el a bűncselekményt ugyanis minden nap ő főzött a lányának és családjának. Az elkövető két alkalommal is kért a méregből, mert első alkalommal csak kisebb adagot tett az ételbe és attól csak rosszul lett a sértett, majd, másodszor amikor újra ő főzte meg az ebédet halálos adag mérget helyezett el az ételben, melytől veje elhalálozott.¹⁹A második két éves periódus során csökkent az elkövetések száma, de a szénbányák bezárása után növekedett és már nyolc esetben kellett eljárnia mind a nyomozó hatóságnak, mind a bíróságnak. Ezek az ügyek 1989-ben mind az emberölés alapejét valósították meg, míg 1990-ben már a súlyosabb esetek is előfordultak, ezt támasztja alá az előre kitervelten, aljas indokból elköve-

¹⁹ BH 263/1982.

tett emberölés minősített esete, amelyben két vádlott szerepelt. A másodrendű vádlott férje volt az ügy sértettje, akivel a vádlott házassága megromlott, mert a másodrendű vádlott nemi kapcsolatot létesített egy harmadik személlyel és ezt megtudva a sértett bántalmazta a másodrendű vádlottat, ekkor a vádlott elköltözött a sértettől. Ezt követően élettársi kapcsolatot létesített az első rendű vádlottal, ekkor ötlik fel bennük, hogy meg kellene ölni a jelen ügy sértettjét. Több terv is megfogalmazódik bennük, szerepel az ötletek között az is, hogy el kéne gázoltni a sértettet, de végül a mellett döntenek, hogy az első rendű vádlott elbújik a padlásra, míg a másod rendű vádlott leitatja a sértettet vodkával, majd megölik. Az elhatározást tettek követik, így a másod rendű vádlott leitatja a sértettet végül az első rendű vádlott téglát ragad a kezébe és háromszor fejbe üti a sértettet, aki ettől még nem hal meg, ezért a nadrágszíját a nyaka köré tekeri és azzal fojtogatja. A sértett a bántalmazás következtében koponyaconttörést, agyrázódást, valamint zúzódásos sérüléseket szenvedett, ennek következtében valószínűsíthető, hogy a halál beállta kb. 10-15 percre tehető.²⁰

Az ezt követő időszakban az elkövetések száma se nem csökken, se nem növekedik, de ebben a két éves periódusban túlnyomó részt az emberölés minősített eseteivel találkozhatunk. Meg kell jegyezni, hogy az 1961. évi V. törvény a Csemegi kódexből eltérően az újszülött megölése büntetett az emberölés alapesete alá vonta és ebben a kérdésben az akkor hatályos 1978. évi IV. törvény sem tért el, melyet a Legfelsőbb Bíróság 15. számú irányelve egészített ki. A Legfelsőbb Bíróság 15. számú irányelvében kifejtette, hogy a cselekmény megítélésénél „*az újszülötteknek a szülés tartama alatt vagy közvetlenül ezt követően az anya által történő megölése esetén a büntetés kiszabásánál az igényel alapos vizsgálatot, hogy az a különleges állapot, amely az újszülött világrahozatalával jár, kihatott-e az elkövető beszámítási képességére. Figyelemmel kell lenni arra is, hogy a szülőnőt milyen ok vezette az újszülött megölésére. A házasságon kívül szülőnő esetében azt is figyelembe kell venni, hogy a társadalmi rosszallás a tudatilag elmaradott környezetben még olyan súlytal nehezédhet az elkövetőre, hogy az motiválhatja a cselekmény elkövetését. Egyebekben azonban nincs társadalmi, erkölcsi és jogi alapja annak, hogy az újszülöttek megölése esetén általánossá váljék a törvényi büntetési tétel legkisebb mértékén aluli büntetések kiszabása.*”²¹

Így a vizsgált időszak alatt mindössze két alkalommal állapította meg a Tatabányai Megyei Bíróság az első fokú eljárása során az emberölés alap esetét, melyek között 10 év telt el, ezzel megállapítható, hogy a bűncselekmény elkövetése igen ritka. Az első eset során, melyet 1982-ben követtek el a bíróság két év börtönben letöltendő szabadság veszteség és mellékbüntetésként két év közügyektől eltiltást szabott ki. A vádlott boldog házasságban élt férjével és három gyermekükkel, mikor gyanítani kezdte, hogy újfent áldott állapotban van, a vádlott nem akarta az újabb gyermeket, ezért titkolta terhességét mind férje, mind munkatársai előtt, ennek ellenére nem intézkedett időben a terhesség megszakításáról. Az áldott állapot előrehaladtával a nyilvánvaló jelek ellenére kifejezetten tagadta, hogy áldott állapotban van, pedig munkatársai többször is rákérdeztek. A vádlott a vádbeli napon az éjjel folyamán a szülési fájdalmakra ébredt, ekkor kiment a mellékhelyiségre, ezt követően megszülte fiú gyermekét a toalett kagylójába, majd a kagylóban hagyta gyermekét. A szülés után még megvárta, hogy eltávozzon a testéből a méhlepény, azután rácsukta a toalett fedelét és visszafeküdt férje mellé az ágyba. Hajnali ötkor ismét felébredt és az akkor már halott gyermekét egy vödörbe helyezte, ezt követően a vödörben elhelyezett már halott gyermeket levitte a házuk előtti szemetes kukába. A gyermek egészséges és teljesen életképes újszülött volt, aki a toalett kagylóban lévő víztől fulladás következtében halt meg. A bíróság ezen ügy kapcsán megállapította, hogy a vádlott a szüléssel együtt járó alterált lelkiállapotban követte el a bűncselekményt.²²

A másik esetet sokkal később 1992-ben követték el, melynek vádlottja még fiatalos volt a cselekmény megvalósításakor. Ebben az esetben a bíróság egy év hat hónap fiatalosok fogházában letöltendő szabadságvesztésre ítélte az elkövetőt, melynek végrehajtását négy év próbaidőre felfüggesztette és ezzel összefüggésben ítéletében pártfogó felügyelő kirendelését rendelte el. A vádlott megismerkedett egy vendégmunkásként dolgozó férfival, akivel szerelmi kapcsolatot létesített. Szerelmük harmadik hónapjában észlelte, hogy vérzése elmaradt az adott hónapban, ekkor közölte a vendégmunkásként dolgozó apával, de közvetlen környezete elől titkolta terhességét, akiknek nem is tűnt fel a lány áldott állapota. A vádbeli napon a vádlott iskolai kiránduláson vett részt, az osztály hazafelé tartott, mikor észlelte a szülési fájdalmakat, hazatérve a mellékhelyiségben a toaletten ülve megszülte gyermekét. Ezt követően megfürdette újszülött kislányát, a szájából a magzatnyákot eltávolította, utána a köldökzsinórt elvágta, később a vízzel teli kádba visszahelyezte az újszülöttet és a kádból kihúzta a dugót, de a víz így is a baba halálát okozta, ezután megszülte a méhlepényt is, ekkor észlelte az újszülött halálát, ezután egy nylon táskába helyezte a babát, majd elrejtet-

²⁰ BH 81/1990.

²¹ Legfelsőbb Bíróság 15. számú Irányelv, IV. Büntetékiszabási szempontok 5.

²² BH 526/1982.

te. Az édesanyja észlelte, hogy lánya túl hosszú időn keresztül tartózkodik az illemhelyiségben és benyitott a fürdőszobába, ahol meglátja a szülés következtében keletkezett vért és számon kérte, amikor is bevallotta, hogy egy gyermeknek adott életet, de az meghalt. A gyermek halálának oka ebben az esetben is fulladás volt. A bíróság megállapította, hogy a vádlott az újszülött vízbe helyezésével a halál tényébe belenyugodott.²³ Az 1991-1992-es vizsgált időszakban találkozhatunk mind az emberölés alap estével, mind a minősített eseteivel és privilegizált eseteivel egyaránt. Ebben a periódusban a cselekmények 57,2 százaléka az emberölés alap esetét valósította meg, míg az emberölés minősített esetét, azaz a különös kegyetlenséggel elkövetett emberölés 28,5 százalékot tett ki. Ez az arány a következő egyben utolsó vizsgált periódusban változást mutat, ugyanis az elkövetők 100 százaléka az emberölés alap estét követte el.

ÖSSZEGZÉS

A jóléti állam nagy valószínűség szerint a gazdasági válság áldozatává válik, amelynek hatását elsősorban a szegényebb, alacsonyabb képzettségű rétegek és azok családjai érzik meg, ezért szükségessé válik a társadalom fokozott figyelme, nem lehet hátat fordítani az olyan problémáknak, mint a családon belüli erőszak, azzal az érveléssel, hogy ez magán ügy. Hiszen még napjainkban is az a hozzá állás övezi, miszerint csak az érintett feleket érinti, pedig ez nem így van.

A jogalkotó a népi kezdeményezésre megváltoztatta büntetőpolitikai álláspontját és a Büntető törvénykönyvben önálló tényállásként kívánja szabályozni a családon belüli erőszak fogalmi körébe tartozó bűncselekményeket. Viszont az eddig kialakult rendszer nem ennek a szabályozásnak megfelelő modellt alakított ki, ezért úgy vélem, hogy a meglévő rendszernek megfelelőbb lenne az osztrák-modell alkalmazása, mely külön törvényben szabályozza e kérdéskört, hiszen ez a probléma sokkal tágabb semhoggy egy szakaszban szabályozzuk, bár erre is láthatunk példát.

Ez a modell komplex stratégiát alkalmaz a problémára, lényegi eleme a sértett védelme, melynek elősegítésében az állami hatóságok és a civil szervezetek szorosan együttműködnek, valamint az eljárás a sértett magánindítványától függetlenül megindul, még a könnyű testi sértés esetében is, míg nálunk ezzel szemben a könnyű testi sértés esetén a sértett magánindítványára indul meg csak az eljárás, azért fontos, hogy minden esetben hivatalból induljon az eljárás, mert így a bejelentett esetekben a rendőri intézkedés során könnyű testi sértésnek vélt cselekmény is a bíróság elé kerül és ezzel megakadályozhatja, hogy az áldozatot újabb bántalmazás érje. Fontos, hogy " a büntető igazságszolgáltatás résztvevőinek tisztában kell lennie azzal, hogy az áldozat nem önként vállalja a családon belül a sértett szerepét."²⁴

Továbbá véleményem szerint oly széles azon bűncselekmények sora, melyek e problémakörbe tartoznak, vagy akár maga a fogalom meghatározása is olyan nehézkes, hogy külön törvényi szabályozást igényel és ezzel a külön törvényben való szabályozással a Miniszterek Bizottságának 1985. évi 4. sz. Ajánlása a családon belüli erőszakkal kapcsolatosan, mely egyebek mellett a következő állami feladatokat fogalmazza meg: „*Fel kell hívni a közvélemény figyelmét a családon belüli erőszak nagyságrendjére, komolyságára és jellegzetességeire, annak érdekében, hogy az ezzel kapcsolatos intézkedésekhez elnyerjék (a lakosság) támogatását; szolgáltatásokat kell létrehozni a családon belüli erőszak áldozatainak biztonsága érdekében, ideértve a menedékházakat, a tanácsadást, a lelki támogatást és az utókezelést; a családon belüli erőszak elkövetői számára rehabilitációs programokat kell kialakítani; az olyan családoknak, amelyekben szexuális erőszakra, illetve vérfertőzésre került sor, támogató szolgáltatásokat kell nyújtani.*”²⁵ - ezzel esély nyílna arra, hogy a társadalom hozzáállása megváltozzon, ennek egyik eszköze lehetne a külön törvénybe való foglalás, a másik pedig a figyelem felhívás, valamint az ifjúság tájékoztatása, nevelése.

El kell érünk, hogy a társadalom szegényebb és esetleg alacsonyabb képzettségű rétegeiben is megváltozzon az a beidegződés, miszerint az asszony verve jó. Megállapítható, hogy a családon belüli erőszakra, bizonyos tényezők hatással vannak, ezek a munkanélküliség, az alkoholizmus stb., még a vizsgált időszakban is. A térség már a szénbányák bezárásakor válságba került, hiszen a bányában és az arra épült gyárak dolgozói elvesztették munkájukat, ezzel a foglalkozottak aránya 7 százalékkal csökkent, melynek egyértelmű hatása volt a családon belüli erőszak alakulására. A tatabányai szénbányák létrejötté indította virágzásnak ezt a területet, ennek köszönhető, hogy városi rangra

²³ BH 261/1992.

²⁴ DOMOKOS ANDREA: A távoltartás bevezetése a magyar jogba, in IMRE MIKLÓS, LAMM VANDA, MÁTHÉ GÁBOR (szerk.): *Közjogi tanulmányok Lőrincz Lajos 70. születésnapja tiszteletére*, 2006, Aula kiadó, Budapest, 92. o.

²⁵ Miniszterek Bizottságának 1985. évi 4. sz. Ajánlása

emelkedett, továbbá gazdaságának fejlődését is. A kulturális élet kialakulásában is nagy szerepe volt. A bányák létrejötte következtében épült meg a kórház, a gyógyszertár, a templom, valamint számos új lakóház is, ebből látható, hogy a térség életének főszereplője volt a tatbányai szénbánya. Az itt élők még mindig örömmel gondolnak vissza történelmük ezen időszakára, hiszen még napjainkban is megtartják a bányásznapokat. A bezárásokat követő években kimutatható a családon belüli erőszak fogalom körébe tartozó bűncselekmények növekedése, melyek elkövetői nagy számban munkanélküliek, az alkohol rabjai, valamint legmagasabb iskolai végzettségük a 8 általánost sem éri el.

A vizsgált időszakban nőtt a családon belüli erőszakos ölési cselekmények száma, mely a dolgozatban a Tatabányai Törvényszék bírósági határozatai alapján készített táblázatban egyértelműen kimutatható. A bánya bezárások és az azt követő években a munkanélküliség arányának emelkedése folytán ezen bűncselekmények is emelkedő tendenciát mutatnak, így úgy vélem bizonyítást nyert, hogy egy gazdasági válságnak, jelen dolgozatban épp egy bánya bezárásának és a rendszerváltozásnak milyen hatásai lehetnek a családon belüli erőszakos bűncselekményekre. Úgy vélem, hogy fel kell figyelniük azon okokra, melyek hatással vannak a családon belüli erőszakra, hiszen napjainkban is magas a munkanélküliség aránya, amely kiváltó oka lehet a családon belüli erőszakos cselekmények növekedésének. Ezért van jelentősége annak, hogy a jogalkotó olyan megoldást válasszon mely fékező ereje lehet ennek a problémának. Így a kialakult rendszernek megfelelőbb lenne az osztrák-modell alkalmazása, mely a legeredményesebb Európában.

FELHASZNÁLT IRODALOM:

- [1.] BENKE ISTVÁN, REMÉNYI VIKTOR (szerk.): *A magyar bányászat évezredes története II. kötet*, 1996, Római Kiadó és Nyomdaipari Bt., Budapest.
- [2.] DOMOKOS ANDREA: A távoltartás bevezetése a magyar jogba, in IMRE MIKLÓS, LAMM VANDA, MÁTHÉ GÁBOR (szerk.): *Közjogi tanulmányok Lőrincz Lajos 70. születésnapja tiszteletére*, 2006, Aula kiadó, Budapest.
- [3.] FEHÉR LENKE: Családon belüli erőszak – nemzetközi dokumentumok és gyakorlat, in VIRÁG GYÖRGY (szerk.): *Családi iszonyok - A családi erőszak kriminológiai vizsgálata*, 2005, KJK-KERSZÖV Jogi és Üzleti Kiadó Kft., Budapest.
- [4.] MEZEY BARNA (SZERK.): *Magyar jogtörténet*, 2007, Osiris Kiadó, Budapest.
- [5.] MORVAI KRISZTINA: *Terror a családban, A felelősségbántalmazás és a jog*, 1998, Kossuth Kiadó, Budapest.
- [6.] NANE EGYESÜLET: *Miért marad??? Feleség- és gyerekbántalmazás a családban Hogyan segíthetünk?- Kézikönyv segítő foglalkozású szakemberek számára*, 2006, NANE Egyesület, Budapest.
- [7.] http://www.huszadikszazad.hu/index.php?apps=treasury&action=cikk&id=85&last_action=company_list, 2012.09.12.
- [8.] <http://www.palfalva.hu/csaladerozsak.htm>
- [9.] http://konyvtar.ksh.hu/kiadvanyok/Foglalkoztatottsag_es_munkanelkuliseg/ofal/main.html

FELHASZNÁLT JOGFORRÁSOK:

- [1.] Szent István Király Dekrétomainak Második Könyve - 14. Fejezet
- [2.] Kálmán Király Dekrétomainak Első Könyve - 50. Fejezet, 58. Fejezet
- [3.] WERBŐCZY István- Tripartitum /Hármaskönyv/, 1514, Második rész Nemes Magyarország Jogainak és Szokásainak Második Részéről Általában 43. CZIM 5. §.
- [4.] 1878. évi V. törvénycikk a magyar büntetőtörvénykönyv a büntettekről és vétségekről.
- [5.] 1961.évi V. tv a Magyar Népköztársaság Büntető Törvénykönyvéről.
- [6.] Legfelsőbb Bíróság 15. számú Irányelv, IV. Büntetés kiszabási szempontok 5.
- [7.] 1978. évi IV. törvény a Büntető Törvénykönyvről
- [8.] Miniszterek Bizottságának 1985. évi 4. sz. Ajánlása
- [9.] Declaration on the Elimination of Violence against Women, 1993
- [10.]32/2007. (OT 26.) ORFK

FELHASZNÁLT BÍRÓSÁGI HATÁROZATOK:

- [1.] BH 261/1992.
- [2.] BH 263/1982.
- [3.] BH 526/1982.
- [4.] BH 81/1990.

FÜGGELÉK

Gazdasági aktivitás változásai megyeszékhelyek szerint

1980–2001

Százalék

Megyeszékhely	Foglalkoztatottak			Gazdaságilag aktívak	
	aránya a népesség százalékában				
	1980	1990	2001	1990	2001
Budapest	50,0	45,5	42,0	46,8	44,8
Békéscsaba	48,8	44,8	38,2	45,9	42,0
Debrecen	46,7	43,2	36,7	44,5	40,8
Eger	47,2	43,9	40,2	45,0	43,4
Győr	48,0	46,3	43,9	47,1	46,6
Kaposvár	48,8	45,4	39,1	46,3	42,8
Kecskemét	50,0	46,1	40,7	47,3	44,2
Miskolc	49,3	43,9	33,3	45,3	39,2
Nyíregyháza	46,7	43,4	37,2	44,9	41,7
Pécs	48,5	43,8	37,5	44,8	40,7
Salgótarján	48,3	44,8	35,7	45,9	41,4
Szeged	47,0	43,8	37,9	44,7	41,6
Székesfehérvár	50,1	47,6	45,6	48,5	48,2
Székszárd	50,3	47,1	41,8	48,3	45,3
Szolnok	50,5	46,5	40,1	47,4	44,2
Szombathely	47,8	47,2	46,3	47,9	48,3
Tatabánya	48,2	43,2	38,5	44,1	41,8
Veszprém	50,7	48,0	44,7	49,2	47,2

1. ábra

